

Управління культури Полтавської обласної державної адміністрації

Полтавська обласна бібліотека для дітей ім. Панаса Мирного

Про видатних людей Полтавщини

Бібліографічний покажчик

Полтава 2017

Вступ

Багато хто з нас справедливо вважає Полтавщину краєм, багатим на таланти. Це правда. Полтавщина дала Україні багатьох людей, які прославили її ім'я у світі. Про багатьох із них відомо лише вузькому колу спеціалістів, про інших ми чули лише краєм вуха. А як щодо тих, кого знають усі? Якщо озирнутися довкола, то можна побачити згадки про тих чи інших полтавців. Часто-густо ми навіть і не підозрюємо, що ці люди походять з Полтавщини, настільки вони важливі для нас, що вся Україна вважає їх за своїх.

Так склалося, що Полтавщина відома своїми майстрами пера і слова. З-під пера письменників Полтавщини вийшли великі твори, якими захоплювалася вся країна. Полтавські письменники збагатили і розвивали українську мову, наповнювали скарбницю української культури своїми творами. Відомі і невідомі, вони долучалися до важкої праці – захисту і зміцненню нашої рідної мови.

Не тільки письменники прославляли Полтавщину. Видатні люди Полтавщини долучилися і до поповнення загальнолюдської спадщини. Художники, співаки, скульптори, вчені – кожен робив свій вклад в українську культуру.

Полтавщина пишається своїми талантами. На честь видатних людей Полтавщини стоять пам'ятники, їх імена занесені до книг пошани, вчені та дослідники вивчають біографії наших співвітчизників.

Цей покажчик рекомендовано для учнів середніх і старших класів, вчителів та керівників дитячого читання а також для тих, хто цікавиться історією рідного краю та українською літературою.

Біля театру імені Гоголя на вулиці Небесної сотні стоїть пам'ятник замріяній дівчині. Це легендарна авторка старовинних українських пісень. Про неї складено безліч легенд. Її ім'я Маруся Чурай, але вона нам відоміша як...

Чураївна

За переказами, Маруся Чурай народилася в 1625 (за іншими версіями – у 1628 або 1629) році в сім'ї козацького сотника Гордія, який був одним із провідників антипольського повстання. Після смерті батька, котрий був одним зі старшин під час Повстання Острянина та у 1638 році як бунтівник спалений на багатті у Варшаві, залишилася жити з матір'ю в Полтаві. Їхній будинок стояв на березі Ворскли, неподалік Хрестовоздвиженського монастиря, що зберігся досі.

В юності дівчина мала багато залицяльників, серед яких був молодий козак Іскра Іван Якович, але своє серце вона віддала Грицю Бобренку (за іншими версіями – Гриць Остапенко), сину хорунжого Полтавського полку, з яким згодом таємно заручилася. Зі спалахом Хмельниччини у 1648 році Гриць вирушив на війну, обіцяючи повернутись. Дівчина чекала на нього 4 роки. Проте коли Гриць повернувся до Полтави, він вже не звертав уваги на Марусю, бо покохав іншу, Ганусю із заможної полтавської сім'ї. Зраджена дівчина не витримала втрати та вирішила отруїти себе зіллям, що вона таємно взяла у місцевої бабусі-відьми, але яке ненароком випив Гриць.

Улітку 1652 року полтавський суд засудив Марусю до страти, але її було амністовано універсалом Богдана Хмельницького, який приніс Іван Іскра. Текст універсалу: «В розумі ніхто не губить, кого щиро любить. Отже, і карати без

розуму не доводиться, а тому наказую: зарахувати голову полтавського урядника Гордія Чурая, відрубану ворогами нашими, заради чудових пісень, що вона їх складала. Надалі ж без мого наказу смертних вироків не здійснювати. Марусю Чурай з-під варти звільнити». Для покути дівчина ходила на прощу до Києва, але повернувшись у 1653 році до Полтави померла у віці 28 років, не переніши смерті коханого (за іншими даними – в 1652 році у Полтаві від сухот невдовзі після амністії або стала монашкою якогось з українських монастирів).

Про легенду

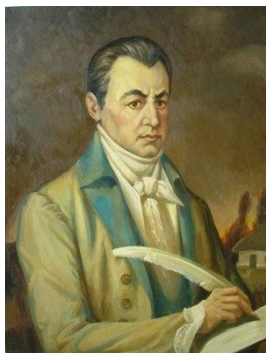
Ручай, Ганна. Маруся Чурай і я [Текст] / Ганна Ручай ; іл. І. Гречаної. - Київ : Гамазин, 2016. - 47 с. : іл. - (12 балів)

Грибан, Ганна Петрівна. Гортаючи сторінки історії Полтавщини [Текст] / Г. П. Грибан, В. Ф. Халимон. - Полтава : Дивосвіт, 2016. - 446 с. : іл., фотогр.

Дівчина з легенди - Маруся Чурай [Текст] / упоряд., підгот. текстів, післямова Л. С. Кауфмана; худож. В. А. Кононенко; суперобкл. - Київ : Дніпро, 1967. - 119 с. : ноти, портр.

Царівна пісень - Чураївна [Ноти] / упоряд. В. Кривенко; Управління культ. ПОДА; Центр нар. творчості упр. культ. облдержадміністрації. - Полтава : АСМІ, 2003. - 25 с. : ноти.

Костенко, Ліна Василівна. Маруся Чурай [Текст] : іст. роман у віршах / Л. В. Костенко. - К. : Дніпро, 1982. - 136 с.

Ми пишемо і говоримо чистою і виразною літературною українською мовою. Усі літературні мови мають своїх засновників. Англійська літературна мова вважає своїм засновником Вільяма Шекспіра, російська літературна мова пишається Олександром Пушкіним. А засновником української літературної мови є...

Котляревський Іван Петрович

Народився в Полтаві 29 серпня (9 вересня) 1769 року, нині Україна (тоді Полтавський полк Війська Запорозького, Гетьманщина під протекторатом Російської імперії) в сім'ї канцеляриста — шляхтича гербу Огоньчик.

Після навчання в Полтавській Духовній семінарії (1789–1793), працював канцеляристом, у 1793–1796 роках – домашнім учителем у сільських поміщицьких родинах.

У 1796–1808 роках перебував на військовій службі в Сіверському карабінерському полку. У 1806–1807 роках Котляревський у військовому званні штабс-капітана брав участь у російсько-турецькій війні 1806–1812 років, був учасником облоги Ізмаїлу. У 1808 році вийшов у відставку з орденом Святої Анни 4-го ступеня.

З 1810 року працював наглядачем «Дому для виховання дітей бідних дворян».

У 1812 році, під час походу Наполеона I Бонапарта на Росію, Котляревський, з дозволу малоросійського генерал-губернатора Якова Лобанова-Ростовського, сформував у містечку Горошині Хорольського повіту на Полтавщині 5-й український козачий полк (за умови, що полк буде збережено після закінчення

війни як постійне козацьке військо), за що отримав військовий чин майора.

У 1817–1821 роках – директор Полтавського вільного театру.

У 1818 році разом з Василем Лукашевичем, Володимиром Тарновським та іншими входив до складу полтавської масонської ложі «Любов до істини». Член Вільного товариства любителів російської словесності з 1821 року. За свідченнями декабриста Матвія Муравйова-Апостола, які він дав під час слідства у справі декабристів, член Малоросійського таємного товариства. Слідчий комітет залишив це без уваги.

Котляревський сприяв у 1822 році викупові з кріпацтва українського і російського актора Михайла Щепкіна.

У 1827–1835 роках – попечитель «богоугодних» закладів.

Помер і похований у Полтаві 29 жовтня (10 листопада) 1838 року.

Твори

Котляревський, Іван. Енеїда [Текст] : поема / І. П. Котляревський ; передм. і прим. В. О. Шевчука; худож.-ілюстр. А. Д. Базилевич. - Харків : Фоліо, 2013. - 351 с. : іл. - (Шкільна бібліотека української та світової літератури).

Котляревський, Іван Петрович. Енеїда; Наталка Полтавка; Москаль-чарівник [Текст] / І. П. Котляревський ; худож. С. Ю. Донець. - Донецьк : БАО, 2011. - 383 с. : іл.

Про письменника

Левін Б. Н. Веселий мудрець [Текст] : повісті. Кн. 3 Б. Н. Левін ; худож. Є. В. Попов. - 1987. - 294 с. : портр.

Левін, Борис Наумович. Видно шляхи полтавської... [Текст] : роман / Борис Наумович Левін ; худож. І. В. Коптілов. - Київ : Дніпро, 1984. - 676 с. : іл.

Преварська, Марта Іванівна. Видатні українці [Текст] : Культура. Мистецтво. Освіта: довідник / М. І. Преварська. - Київ : Велес, 2016. - 367 с. : фотогр. - (Гордість і слава України).

Великий полтавець Іван Петрович Котляревський [Текст] : бібліогр. покаж. / Управління культури Полтавської облдержадміністрації; Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. П. Котляревського; уклад. О. М. Воцехівська, Г. А. Дідусенко та ін. - Полтава : АСМІ, 2015. - 126 с.

Преварська, Марта Іванівна. Українські поети [Текст] : довід. / М. І. Преварська. - Київ : Велес, 2015. - 287 с. : фотогр.

На одній із центральних вулиць Полтави можна побачити пам'ятник чоловікові, який сидить, тримаючи книжку у руці. Зараз точиться багато суперечок, кому належить видатний письменник Микола Васильович Гоголь, але безсумнівним залишається те, що він син полтавської землі.

Гоголь Микола Васильович

Микола Васильович Гоголь народився 20 березня (1 квітня) 1809 року в містечку Великі Сорочинці Полтавської губернії.

Миколою його назвали на честь чудотворної ікони Святого Миколая. Згідно з сімейними переказами він походив із старовинного українського козацького роду і був нащадком відомого козака Остапа Гоголя, що був у кінці XVII століття гетьманом Правобережної України. У смутні часи української історії деякі з його предків приставали і до шляхти, і ще дід Гоголя, Панас Дем'янович Гоголь-Яновський (1738-1805), писав в офіційному папері, що «його предки, прізвищем Гоголь, польської нації», хоча більшість біографів схильні вважати, що він все ж був «малоросом» (українцем).

Прапрадід Ян (Іван) Якович, вихованець Київської духовної академії, «вийшовши в російську сторону», оселився в Полтавському краї (нині — Полтавська область Україна), і від нього пішло прізвисько «Яновських». За іншою версією вони були Яновськими, оскільки жили в місцевості Янові. Отримавши дворянську грамоту в 1792 у, Панас Дем'янович змінив прізвище «Яновський» на «Гоголь-Яновський». Сам Гоголь, будучи хрещеним «Яновським», мабуть, не знав про справжнє походження прізвища і згодом відкинув його, кажучи, що його поляки вигадали. Батько Гоголя, Василь Панасович Гоголь-Яновський (1777-1825), помер, коли синові було 15 років. Вважають, що сценічна діяльність батька, який був чудовим оповідачем і писав п'єси для домашнього театру українською мовою, визначила інтереси майбутнього письменника — у Гоголя рано виявився інтерес до театру.

Мати Гоголя, Марія Іванівна (1791—1868), уроджена Косяровська, видана заміж 1805 року у віці чотирнадцяти років. Наречений був удвічі старший за неї. Крім Миколи, в сім'ї було ще одинадцять дітей, з яких залишилися жити лише старший син Микола і три сестри. Коли після пологів померли перших двоє, Василь і Марія вже при надії переїхали до Сорочинців, де

проживав відомий на всю околицю доктор М. Я. Трохимовський. У маєтку Трохимовського і народився хлопчик, якого назвали Миколою.

22 березня (3 квітня) 1809 у Спасо-Преображенській церкві він був охрещений. Хрещеним батьком був полковник М. М. Трохимовський, син лікаря М. Я. Трохимовського, що приймав пологи у матері Гоголя.

Мовно-музична культура рідної землі знаходила свій вияв у виховній практиці бабусі Тетяни Семенівни, маминої мами. Уже з дитячих літ вона закладала в юного Миколу любов до мови та відчуття слова. Згодом він захопився збиранням українських народних пісень, прислів'їв та приказок, готував матеріали до українсько-російського словника.

У 1818-1819 роках — навчався в Полтавському повітовому училищі.

У 1821-1828 — у Ніжинській гімназії вищих наук, де вперше виступив на сцені гімназійного театру як актор і режисер-постановник вистав «Едіп в Афінах», «Урок дочкам», «Лукавін» та багатьох інших. Майстерно зіграв роль Простакова у виставі «Недоросль».

У гімназії Гоголь особливо охоче вивчав давню українську історію, народні звичаї та усну народну творчість, з якими знайомився не лише з друкованих джерел, а й на ніжинських базарах, у передмісті Магерки, де мав багато знайомих. Пізніше ніжинські типи, окремі сценки увійшли до творів письменника.

У Ніжині Гоголь написав свої перші літературні твори і опублікував деякі з них у рукописних журналах та альманахах. Тут з'явилися його вірші «Італія», «Новосельє», «Непогода», «Две рыбки», «Битва при Калке», поема «Ганс Кюхельgarten», сатири

«Насмешнику некстати», «Нечто о Нежине, или Дуракам закон не писан», драматичні твори.

Ще в студентські роки Гоголь переймається соціальними негараздами і налаштовується на таку діяльність, «щоб бути посправжньому корисним для людства»:

Мріючи про літературну діяльність 1828 року Гоголь поїхав до Петербургу. Матеріальна незабезпеченість примусила його поступити на службу чиновником Департаменту уділів.

1829-го він опублікував свій перший твір — поему «Ганс Кюхельгартен».

Того ж року в журналі «Отечественные записки» з'явилася повість «Басаврюк, або Вечір проти Івана Купала», перша з циклу «Вечори на хуторі біля Диканьки». Ці твори були романтичної спрямованості, підкріплені ґрунтовними знання усної народної творчості. Ліризм, проникливість і любов автора до зображуваного справляли враження на читача.

Наприкінці 1833 року Гоголь клопочеться про місце професора історії в Київському університеті св. Володимира. Спонукала до цього, зокрема, й дружба з Михайлом Максимовичем, професором-земляком, етнографом, фольклористом, істориком, ботаніком, майбутнім ректором цього ж університету.

У цей же час Гоголь працював над книгами «Арабески», «Миргород» (1835).

1835 року займає кафедру історії у Санкт-Петербурзькому Імператорському університеті, але через короткий час змушений полишити професорську діяльність.

З 2-ї половини 1830-х років подальший розвиток таланту Гоголя пов'язаний з драматургією. Він пише п'єсу «Ревізор».

В галереї чиновників, виведених в «Ревізорі», представники російської поліційно-бюрократичної держави пізнали себе, де всі вони виступали в ролі «вищого лакейства» перед неприсутньою в комедії постаттю головного чиновника держави російської Миколи І. Комедія Гоголя своїми образами являла зловісний символ всього державного ладу Російської імперії. Це добре відчула вища петербурзька знать і сам Микола І, який після першої вистави, виходячи з ложі, зауважив:

«Ну й п'єска: всім дісталось, а мені – найбільше!»

Невдовзі після прем'єри п'єси Гоголь виїхав на досить тривалий час за кордон, відвідав Німеччину, Швейцарію, Францію, Італію.

В Італії пише перший том поеми-романа «Мертві душі», що виходить друком 1842 року.

«З появою «Ревізора» і «Мертвих душ» конфлікт Гоголя з російським суспільством ще більше визначився і загострився. Бо Гоголь показав не тільки Україну, а й — мов би для контрасту — і Росію. Це зіставлення глибоко зачепило національні почування російських патріотів.

Тонке відчуття геніального художника збурювалось нежиттєвістю образів ним створюваних, і тричі друга частина великої поеми, багаторічна праця художника, спалювалася ним.

Останні роки життя письменника сповнені драматичних пошуків себе в Істині. Про це — у виданні 1847 року «Вибраних місць з листування з друзями», що, як і перший том «Мертвих душ», написані в Італії.

1848 року Гоголь повернувся до Росії, посилено працював над другим томом «Мертвих душ», але (за відомою в СРСР версією) незадовго перед смертю спалив рукопис. Невдовзі після цього 21 лютого [4 березня] 1852 року Микола Васильович Гоголь помер .

Твори

Гоголь, Микола Васильович. Вечори на хуторі біля Диканьки [Текст] : повісті / М. В. Гоголь. - Тернопіль, 2017. - 287 с.

Гоголь, Микола Васильович. Тарас Бульба [Текст] : повість / М. В. Гоголь ; пер. А. Ніковського. - Львів : ТЗОВ "Експрес Медіа Принт", 2014. - 190 с. - (Бузок. Бібліотека українця. Золота колекція).

Гоголь, Микола Васильович. Повісті [Текст] / М. В. Гоголь. - Харків : Прапор, 2007. - 413 с.

Про письменника

Левин, Борис Наумович. Прощай, Васильєвка! [Текст] : повість из жизни Н. В. Гоголя / Б. Н. Левин ; худож. В. Е. Павлюченко. - Полтава : Астрей, 1992. - 96 с. : іл.

Левин, Борис Наумович. Не отрекаюсь [Текст] : повість из жизни Н. В. Гоголя / Б. Н. Левин ; худож. А. П. Грибан. - Полтава : Полтавський літератор, 1993. - 136 с. : іл. - 16-18 р.

Колісник, Григорій Андрійович. Осії Гоголя [Текст] : роман / Г. А. Колісник. - Київ : Радянський письменник, 1986. - 357 с.

Видатний байкар і оповідач народився на Хорольщині. Його мудрі та дотепні байки подобаються усім, незалежно від віку. За життя його творчість забороняли і переслідували – байки не подобались тим, хто впізнавав у героях письменника себе. Але зараз можемо почитати дотепні байки видатного сина Полтавщини на ім'я...

Глібов Леонід Іванович

Народився 1827 року у селі Веселий Поділ Хорольського повіту. Його батько, Іван Назарович Глібов, був управителем кінськими табунами в маєтку поміщика Гаврила Родзянки. Дитинство провів у селі Горби Кременчуцького повіту, куди з Веселого Подолу перейшов на роботу його батько, забравши з собою сім'ю.

Початкову освіту здобув удома за допомогою матері, а 1840 року вступив до Полтавської гімназії, де почав писати вірші і де виходить його перша збірка російською мовою «Стихотворения Леонида Глебова» (1847). До жанру байки Глібов звертається під час навчання у Ніжинському ліцеї вищих наук, тоді ж деякі з них друкує у газеті «Черниговские губернские ведомости».

Після закінчення ліцею (1855) Глібов працює вчителем історії та географії в Чорному острові на Поділлі, а з 1858 – у Чернігівській чоловічій гімназії, гаряче захищає прогресивні педагогічні методи. Навколо сім'ї Глібова групується чернігівська інтелігенція. 1861-го письменник стає видавцем і редактором новоствореної газети «Черниговский листок». На сторінках цього тижневика часто з'являлися соціально гострі матеріали, спрямовані проти місцевих урядовців, поміщиків-деспотів, проти зловживань судових органів. За зв'язки з членом підпільної організації «Земля і

воля» І. Андрущенко у 1863 Глібова було позбавлено права вчителювати, встановлено за ним поліцейський нагляд.

Два роки поет живе у Ніжині, а 1865-го повертається до Чернігова та деякий час працює дрібним чиновником у канцелярії губернатора. З 1867 він стає управителем земської друкарні, продовжує активну творчу працю, готує збірки своїх байок, видає книги-«метелики», друкує фейлетони, театральні огляди, публіцистичні статті, поезії російською мовою, твори для дітей.

Помер 10 листопада 1893 в Чернігові, де його й поховали на території монастиря Святої Трійці

Твори

Глібов, Леонід Іванович. Байки [Текст] / Л. І. Глібов ; Упоряд. та передм. Р.Мельникова; Худож. Ю.Кучеровська. - К. : Школа, 2005. - 128 с. - (Хрестоматія школяра).

Глібов, Леонід Іванович. Цяцькований осел [Текст] : Вибр. твори / Л. І. Глібов ; мал. А. Жуковського. - Київ : Веселка, 1976. - 135 с. : іл.

Глібов, Леонід Іванович. Твори [Текст] / Л. І. Глібов ; передм. та прим. С. Д. Зубкова; худож. Ю. І. Крига. - К. : Дніпро, 1980. - 231 с. : ілюстр. - (Шкільна бібліотека)

Про письменника

Преварська, Марта Іванівна. Українські поети [Текст] : довід. / М. І. Преварська. - Київ : Велес, 2015. - 287 с. : фотогр.

Качак, Тетяна Богданівна. Українська література для дітей та юнацтва [Текст] : підруч. / Т. Б. Качак. - Київ : ВЦ "Академія", 2016. - 351 с. - (Альма-матер)

У місті Полтава є його музей, але про цього письменника багато хто чув лише ім'я. Він дуже не любив писати про себе і просив не згадувати себе своїх друзів-письменників. Людина дуже скромної вдачі але великої громадянської мужності, чиє ім'я носить наша бібліотека.

Панас Мирний.

Панас Якович Рудченко народився 13 травня 1849 в родині бухгалтера повітового казначейства в місті Миргороді на Полтавщині.

Після кількох років навчання в Миргородському парафіяльному, а потім у Гадяцькому повітовому училищі (1858 – 1862) чотирнадцятилітній хлопець йде на роботу. Чиновницька служба Рудченка почалася 1863 року в Гадяцькому повітовому суді. Наступного року він переходить у повітове казначейство помічником бухгалтера, а згодом, після короткочасного перебування у Прилуках, займає цю ж посаду в Миргородському казначействі. Так минули перші вісім років служби в невеликих містах Полтавщини.

На цей час припадають його перші спроби літературної творчості та фольклористичної діяльності. Частину зібраних П. Рудченком фольклорних матеріалів згодом опублікував його брат Іван Білик у збірниках «Народные южнорусские сказки» (1869, 1870) та «Чумацкие народные песни» (1874).

З 1871-го Панас Рудченко жив і працював у Полтаві, займаючи різні посади в місцевій казенній палаті. Його зовсім не приваблювала чиновницька кар'єра (хоч сумлінне, ретельне виконання службових обов'язків і дозволило досягти високого

чину дійсного статського радника). І. П. Рудченко починає пробувати свої сили в літературі. Прикладом для нього був старший брат Іван, що вже з початку 1860-х публікував свої фольклорні матеріали в «Полтавских губернских ведомостях», друкувався в «Основі», а пізніше видав окремі збірники казок і пісень, перекладав оповідання Тургенєва, виступав у львівському журналі «Правда» з критичними статтями.

Літературна праця стає справжньою втіхою і відродою П. Рудченка. Уриваючи час від відпочинку, просиджуючи вечори за письмовим столом, він з натхненням віддається улюбленим заняттям. Перші його твори (вірш «Україні» та оповідання «Лихий попутав»), підписані прибраним ім'ям Панас Мирний, з'явилися за кордоном, у львівському журналі «Правда» 1872 року. Попри те, що у 1870–1880-х письменник продовжує інтенсивно працювати, його твори, в зв'язку з цензурними переслідуваннями українського слова в Російській імперії, друкувались переважно за кордоном і в Наддніпрянській Україні, тому були майже невідомі широким колам читачів.

Так, 1874 року в журналі «Правда» побачили світ нарис «Подоріжжя од Полтави до Гадячого» та оповідання «П'яниця», а 1877 в Женеві з'являється повість «Лихі люди». Ще 1875 в співавторстві з братом Іваном Біликом було закінчено роботу над романом «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» і подано до цензури, але у зв'язку з так званім Емським указом 1876 в Росії цей твір не був опублікований і теж вперше з'являється у Женеві 1880 року.

Тільки в середині 1880-х твори Панаса Мирного починають друкуватися на Наддніпрянщині: на сторінках альманаху «Рада», який видавав Михайло Старицький у 1883—1884, публікуються перші дві частини роману «Повія» та два оповідання з циклу «Як ведеться, так і живеться». 1886-го в Києві виходять збірник творів письменника «Збиранця з рідного поля» та комедія

«Перемудрив». Одночасно Мирний продовжує виступати і в західноукраїнських збірниках та журналах, де друкуються його твори «Лови», «Казка про Правду та Кривду», «Лимерівна», переспів «Дума про військо Ігореве».

Літературні інтереси Панаса Мирного тісно поєднувалися з його громадською діяльністю. Ще за молодих років він був зв'язаний з революційним визвольним рухом, з 1875 року брав участь у нелегальній роботі революційного гуртка «Унія», який був утворений у Полтаві; під час обшуку в нього були знайдені заборонені політичні видання.

Підтримував Панас Мирний тісні зв'язки з багатьма діячами української культури — Лисенком, Старицьким, Карпенком-Карим, Кропивницьким, Коцюбинським, Лесею Українкою, Заньковецькою, Білиловським, Жарком. Як член комісії міської думи він бере активну участь у спорудженні пам'ятника Іванові Котляревському в Полтаві.

Особливо посилюється громадська діяльність Панаса Мирного напередодні і в період першої російської революції. Він виступає з відозвами, в яких закликає до боротьби за свободу й рівноправність жінок. Співпрацює з журналом «Рідний край», який 1905 почав видаватися в Полтаві. У ряді своїх творів («До сучасної музи», «Сон», «До братів-засланців») відгукується на революційні події.

Коли 1914 року було заборонено вшанування пам'яті Шевченка, письменник у відозві, написаній з цього приводу, висловлює глибокий протест і обурення діями російської влади. Не дивно, що 1915 поліція розшукує «політично підозрілу особу» Панаса Мирного.

Через те, що письменник, не бажаючи ускладнювати свої службові стосунки, весь час конспірувався, його особа для широких кіл читачів та й для офіційних властей була таємницею. Та річ ще й в тому, що Панас Мирний, як людина виняткової скромності, вважав, що треба дбати не за популярність своєї особи, а за працю на користь народові.

Після встановлення Радянської влади в Україні Мирний, незважаючи на свій похилий вік, іде працювати у Полтавський губфінвідділ.

Помер Панас Мирний 28 січня 1920. Похований у Полтаві.

Твори

Мирний, Панас. Казка про правду та кривду [Текст] / П. Я. Рудченко ; упорядкув. та передм. О.А. Лещенко; ілюстр. Т. Л. Кудиненко. - Київ : Школа, 2009. - 190 с. : ілюстр.

Мирний, Панас. Хіба ревуть воли, як ясла повні? [Текст] / П. Я. Рудченко ; худож. С. Ю. Донець. - Донецьк : БАО, 2014. - 415 с.

Про письменника

Більчук, Маргарита. Українські та зарубіжні письменники [Текст] : розповіді про життя і творчість / Маргарита Більчук ; дизайн обкл. С. Бедної. - 2-ге вид, змін. і допов. - Тернопіль : Підручники і посібники, 2014. - 254 с.

Топська, Неллі. Любов - наснага, любов – журба [Текст] / Неллі Топська. - Донецьк : ПП "КД Проспект-Прес", 2007. - 318 с. : ілюстр., портр.

Попельницька, О. О. Сто великих діячів культури України [Текст] / О. О. Попельницька, М. В. Оксеніч. - Київ : Арій, 2010. - 463 с. : фотоілюстр., портр. - (100 великих).

Гадяцька земля пишається родиною Драгоманових, які дуже багато зробили для української літератури та культури. Саме тут народилася видатна письменниця, мати всесвітньовідомої поетеси Лесі Українки, сестра видатного вченого Михайла Драгоманова...

Олена Пчілка

Народилася 5 (17 липня) 1849 року в містечку Гадяч, що на Полтавщині, в родині небагатого поміщика, дворянина Петра Якимовича Драгоманова. Початкову освіту отримала вдома. Батьки прищепили їй любов до літератури, до української народної пісні, казки, обрядовості. В 1866 році закінчила київський «Зразковий пансіон шляхетних дівиць».

Влітку 1868 року разом з чоловіком Петром Антоновичем Косачом виїхали на Волинь, до місця його служби, у місто Новоград-Волинський, де, займаючись етнографією, записувала пісні, обряди, народні звичаї, збирала зразки народних вишивок. 25 лютого 1871 року тут народилася дочка Лариса, яка ввійшла в українську та світову літературу як Леся Українка. Два сини й чотири дочки виростила сім'я Косачів.

Свій творчий шлях розпочала з перекладів поетичних творів Пушкіна і Лермонтова. 1876 року вийшла друком у Києві її книжка «Український народний орнамент», яка принесла Олені Пчілці славу першого в Україні знавця цього виду народного мистецтва, в 1881 році вийшла збірка перекладів з Миколи Гоголя і з

Олександра Пушкіна й Михайла Лермонтова «Українським дітям», видала своїм коштом «Співомовки» С. Руданського (1880). З 1883 року почала друкувати вірші та оповідання у львівському журналі «Зоря», перша збірка поезій «Думки-мережанки» (1886). Одночасно брала діяльну участь у жіночому русі, в 1887 році разом з Наталією Кобринською видала у Львові альманах «Перший вінок».

Навесні 1879 року О. П. Косач з дітьми приїхала в Луцьк до свого чоловіка, якого було переведено на посаду голови Луцько-Дубенського з'їзду мирових посередників. У Луцьку вона вступила в драматичне товариство, а гроші, зібрані від спектаклів, запропонувала використати для придбання українських книг для клубної бібліотеки.

У 1890-х роках жила в Києві.

1903 року на відкритті пам'ятника Іванові Котляревському у Полтаві Олена Пчілка виступає українською мовою, порушуючи тим встановлену царською владою категоричну заборону.

В 1905 Олена Пчілка – серед чотирьох делегатів української інтелігенції у Санкт-Петербурзі на перемовинах з царським прем'єром графом Сергієм Вітте безрезультатно добивалася відміни багаторічної заборони на україномовний друк і шкільництво.

У 1906-1914 – видавець журналу «Рідний Край» з додатком «Молода Україна» (1908–1914), «Газети Гадяцького земства» (1917-1919).

Національні і соціальні мотиви становили основний зміст творів Олени Пчілки, в яких вона виступала проти денационалізації, русифікації, проти національного і політичного гніту, проти чужої школи з її бездушністю та формалізмом,

показувала, як національно свідомо українська молодь в добу глухої реакції шукала шляхів до визволення свого народу.

1920 року, за більшовиків, під час святкування дня народження Тараса Шевченка у Гадяцькій гімназії, Олена Пчілка огорнула погруддя поета національним синьо-жовтим стягом. І коли розлючений комісар Крамаренко зірвав прапор, обурено скандує: «Ганьба Крамаренкові!». Переповнений зал дружно підтримав її. За антибільшовицькі виступи заарештована в Гадячі. Після звільнення з арешту виїхала в Могилів-Подільський, де перебувала до 1924 року, а відтоді до смерті жила в Києві, працюючи в комісіях УАН, членом-кореспондентом з 1925 року.

Померла 4 жовтня 1930 року. Похована в Києві на Байковому кладовищі поруч з чоловіком, донькою і сином.

Твори

Пчілка, Олена. Сосонка / Олена Пчілка ; упоряд. та передм. О. М. Шевченко ; обкл. та ілюстр. О. Літвінова. - Київ : Школа, 2007. - 175 с. : ілюстр.

Пчілка, Олена. Годі, діточки, вам спать! : Вірші, оповідання, казки, фольклорні записи / Олена Пчілка ; Худож. І. Литвин; Упоряд. та передм. О. Таланчук. - Київ : Веселка, 1991. - 334 с. : іл.

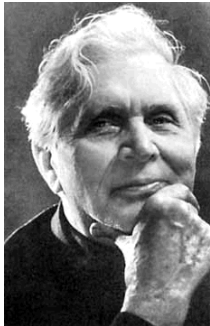
Пчілка, Олена. "Золоті дні золотого дитячого віку..." [Текст] : автобіографічний нарис / Олена Пчілка ; упоряд., підготов. текстів, передм. та приміт. Л. П. Мірошниченко, А. В. Ріпенко; худож. оформл. О. А. Базилевича. - Київ : Веселка, 2011. - 78 с. : фотогр.

Про письменницю

Іванченко, Раїса Петрівна. Я повертаю Україні те, що в неї вкрадено : статті. Нариси. Роздуми / Р. П. Іванченко. - Київ : Український письменник, 2005. - 421 с. : фотогр.

Козуля, Олесь. Жінки в історії України / Козуля, Олесь. - Київ : Український центр духовної культури, 1993. - 255 с.

Луговий, Ол. Визначне жіноцтво України : Іст. життєписи / Овруцький-Швабе, Олександр. - 2-ге вид. - Київ : Ярославів вал, 2007. - 267 с.

Біля Полтавського краєзнавчого музею стоїть славнозвісний і незвичайний пам'ятник Тарасу Шевченку. Цей пам'ятник зазнав багато лиха як від німецьких окупантів так і від радянських функціонерів. Автор цього пам'ятника – уродженець Полтавщини...

Кавалерідзе Іван Петрович

Народився 1887 року в селянській сім'ї Килини Луківни Кухаренко та Петра Васильовича Кавалерідзе (Кхварідзе) – сина Васо Кхварідзе, нащадка грузинського князівського роду, якого в середині 19 століття привіз в Україну московський генерал Ладонський після закінчення Кавказької війни.

Дитинство минуло в селі Талалаївці Полтавської губернії (нині село Стара Талалаївка Талалаївського району Чернігівської області).

1899 – закінчив початкову земську школу.

Більш за все йому подобалося ліпити з глини фігурки людей та тварин. Такі дивні розваги привернули увагу його дядька — художника й археолога Сергія Мазаракі (представника відомого роду Мазаракі), що закінчив свого часу Петербурзьку академію мистецтв і працював хранителем скіфського відділу в Київському археологічному музеї. Він забрав хлопчика до Києва, де Іван навчався у приватній гімназії Валькера.

1907-1909 – навчався у Київському художньому училищі, де наставником у нього був відомий скульптор Федір Балавенський.

1909-1910 – навчався у Петербурзькій академії мистецтв у І. Гінцбурга.

1910-1911 – удосконалював художню майстерність у приватній студії Наума Аронсона (Париж), відтак повернувся до Києва, щоби взяти участь у конкурсі на найкращий проект пам'ятника княгині Ользі. Від 1912 – художник-декоратор кінофірми П. Тімана та Ф. Рейнгарда.

У лютому 1915 мобілізований до російської армії й направлений для проходження служби у 119-й запасний батальйон, дислокований у В'ятці, а в квітні 1915 його перевели до школи прапорщиків у Петергоф (біля Петербургу), згодом – до 3-го Зведеного гвардійського запасного батальйону в Царському Селі, що стояв на варті біля покоїв останнього російського імператора Миколи II у лютому 1917.

Жовтневий переворот зустрів у Ромнах, де наприкінці жовтня 1918 створив пам'ятник Тарасу Шевченку. Працюючи там у відділі народної освіти, він викладав малювання у 6 школах, вів міський драмгурток і був головним режисером Роменського пересувного робітничо-селянського театру (1925-1930). Був наділений надзвичайною енергією. Його друзі, Огюст Роден і Федір Шаляпін, підтримували його прагнення сміливого пошуку, творче горіння. За шість років перебування в рідному місті (1917-1923) організував товариство охорони пам'ятників старини, сприяв відкриттю краєзнавчого музею. Залізничники на пам'ятник Шевченку запропонували 40 бочок цементу. Натомість попросили організувати трупу і побудувати театр. Кавалерідзе погодився. Театр був відкритий.

Володів магією об'єднувати довкола себе творчих людей. 125 осіб входили до театру: режисери, художники, диригенти, артисти. "Артисти підібралися талант на таланті, в театр квиток важко було дістати, " – згадував режисер театру Іван Кавалерідзе. Степан Шкурат, Василь Яременко, Ганна Затиркевич-Карпинська... Репертуар підбирали ретельно. «Лісова пісня», «В катакомбах», «В домі труда, в краю неволі» Лесі Українки, «Бурлак» Карпенка-Карого.

У 1941 протягом Другої світової війни керував відділом культури Київської міської управи.

По закінченні війни, коли радянська влада цькувала митця за перебування під німецькою окупацією, а Київська кіностудія виселила його зі службової квартири, майстра прихистила театральна актриса Любов Гаккебуш у своєму помешканні на Великій Житомирській, 17.

У 1950-ті створив барельєфи вписані в тонго по периметру одного з ярусів вежі на будинку по Георгіївському пер. № 2 в Києві (не збереглися).

Помер у Києві 3 грудня 1978. Похований на Байковому цвинтарі.

Про скульптора

Гонтова, Лариса. Українське мистецтво [Текст] : II половина XX ст. / Лариса Гонтова. - Київ : Редакції загальнопедагогічних газет, 2005. - 112 с. - (Бібліотека "Шкільного світу").

Даниленко, Олександр Вікторович. Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності [Текст] / О. В. Даниленко, Л. В. Іваницька, А. П. Коцур ; за ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес. - Київ : Книги - 21 , 2007. - 463 с.

Серед українських письменників гумористів особливо виділяється непересічна постать Остапа Вишні, який походить родом із Зіньківщини. Дошкульний гумор письменника не завжди подобався можновладцям, але на щастя, твори Остапа Вишні дійшли до наших часів і зараз його веселі усмішки користуються популярністю у читачів.

Остап Вишня

Народився 1889 року на хуторі Чечва біля містечка Грунь Зіньківського повіту на Полтавщині (нині Охтирський район Сумської області) в багатодітній (17 дітей) селянській сім'ї. Батько працював на поміщика, його дід по батьковій лінії був у Лебедині шевцем, дід по матері – у Груні хліборобом. Закінчив початкову, потім двокласну школу в Зінькові, далі навчався в Київській військово-фельдшерській школі, після закінчення якої (1907) працював фельдшером – спочатку в російській армії, а згодом – у хірургічному відділі лікарні Південно-Західної залізниці. Та, як згадував письменник, він не збирався присвятити себе медицині – тож, працюючи в лікарні, займався самоосвітою, склав екстерном екзамен за гімназію і в 1917 вступив до Київського університету; однак скоро залишив навчання і цілком віддався журналістській і літературній праці. Вчився добре.

З 1918 року мобілізований до Армії УНР у медичні частини. Зробив швидку кар'єру – у полон до леніністів потрапив 1919 у ранзі начальника медично-санітарного управління Міністерства залізниць УНР. У його розпорядженні були всі залізничні шпиталі, в яких лежали хворі офіцери і вояки Української Галицької армії, Дієвої армії Української Народної Республіки.

ВЧК вважало великим успіхом полон офіцера Губенка – високопоставлений «петлюрівський» урядовець утримувався у Харкові до 1921 – «до повного закінчення громадянської війни» (таким було формулювання ревтрибуналів для опонентів окупаційної радянської влади).

«Реанімував» Губенка мало не сам Микола Скрипник – соратник Леніна. Скрипник буцімто читав його гуморески в офіційних виданнях УНР. Павло Губенко справді писав чесно та їдко: не зважаючи на військовий стан, немилосердно висміював недоліки Директорії, на кпини брав і особисто Головного Отамана Симона Петлюру. Саме йому приписується крилата фраза: «У вагоні Директорія, під вагоном територія...». Але ця слава не допомогла Вишні – офіцеру Армії УНР згодом помстилися за службу Україні: буде ленінська в'язниця і сталінський концтабір.

Перший надрукований твір Остапа Вишні – «Демократичні реформи Денікіна (Фейлетон. Матеріалом для конституції бути не може)» – побачив світ за підписом «П. Грунський» у Кам'янці-Подільському в газеті «Народна воля» 2 листопада 1919.

У цій же газеті було надруковано ще кілька фейлетонів молодого письменника, а з квітня 1921, коли він став працівником республіканської газети «Вісті ВУЦВК», розпочався період його активної творчості й систематичних виступів у пресі. Псевдонім Остап Вишня вперше з'явився 22 липня 1921 в «Селянській правді» під фейлетоном «Чудака, їй-богу!».

Остап Вишня проводив і велику громадську роботу. Він брав участь у діяльності літературних об'єднань «Плуг» і «Гарт», в організації та редагуванні, разом з Е. Блакитним, перших двох номерів журналу «Червоний Перець» (1922) і далі працював у цьому журналі, коли в 1927 було поновлено його вихід. Відома робота Остапа Вишні в оргкомітеті Співки письменників.

З Вишні був бездоганно вірний друг і товариш. Його знайомі оповідають, що він рятував своїх товаришів матеріально і гумором у підвалах ЧК, де він сидів приблизно з кінця 1919 по весну 1921; і в тюрмі НКВС у Харкові, де він сидів з 26 грудня 1933 по весну 1934, і в концтаборі на Печорі 1934–1943 рр. Коли 1931 був арештований Максим Рильський, з яким Вишня дружив так само міцно, як з Хвильовим, Кулішем і Досвітнім, то Вишня, не боячись накликати на себе гнів НКВС, кинувся з Харкова до Києва на допомогу безпорадній родині поета, а після щасливого звільнення Рильського з тюрми – забрав його до себе в Харків на кілька тижнів у гості.

До арешту Остапа Вишні доклав руку український письменник Олексій Полторацький (1905–1977), який 1930-го в журналі «Нова генерація» (№ 2–4) опублікував статтю «Що таке Остап Вишня» із брутальною ідеологічною критикою творчості гумориста. Стаття була передрукована в журналі «Радянська література» (1934, № 4). Ось характерні цитати: «Пісенька Остапа Вишні одспівана. Літературна творчість цього фашиста і контрреволюціонера, як остаточно стає ясно, була не більше ніж машкарою, „мистецьким“ прикриттям, за яким ховаючись, він протаскував протягом кількох років у друковане слово свої націоналістичні куркульські ідейки і погляди», «...я щасливий відзначити... що моя стаття стає епітафією на смітникові, де похована „творчість“ Остапа Вишні».

1933-го популярний письменник був превентивно звинувачений у контрреволюційній діяльності й тероризмі, зокрема в замаху на Павла Постишева під час жовтневої демонстрації. Запроторений до таборів ГУЛАГу. У в'язниці контактував з відомим кубанським фольклористом Сергієм Мастепановим, який також був в'язнем. 1934 року в табірному щоденнику Остапа Вишні з'явився запис: «А хто ж? Хто ж співає,

крім українців? Скрізь тепер їхні пісні лунають – по тайгах, по тундрах... Аби не плакали — хай співають!»

Звільнений і повернувся до літературної праці 1943. Вишню мали розстріляти, але його врятував щасливий випадок. Гумориста перекинули просто з арештантського барака на Печорі (Комі АРСР) до письменницького кабінету в щойно рекупованому Києві.

Одна з причин несподіваного звільнення – успіхи УПА на військовому та ідеологічному фронті. Сталін вирішив, що петлюрівець Вишня своїми гуморесками має спростовувати «наклепи націоналістів» – нібито улюбленця цілої України – Вишню – закатувала Москва, і висміяти «буржуазних націоналістів», насамперед УПА. Так у 1945–1946 з'явилась «Самостійна дірка» Остапа Вишні – голос гумориста з могили. «Буржуазні націоналісти» й повстанці привітали звільнення Остапа Вишні, частину заслуги в якому цілком слушно приписали й собі, та подякували гумористові, що він першим у широкій радянській пресі поінформував світ, що УПА активно діє та перемагає.

Перший твір після концтабору – «Зенітка». Другий і останній період творчості був непростим для Вишні. Щоб приховати свою справжню сатиру, він відточує образ героя-оповідача, мудрого, дотепного, занозистого часом, але сумного.

Після закінчення Другої світової війни Остап Вишня також став членом редколегії журналу «Перець» і активним його співпрацівником.

Влада надала Вишні квартиру в будинку письменників Роліт, де він мешкав до 1952 року. Протягом 1952-56 років жив у будинку письменників на Великій Васильківській № 6, де на його честь

встановлено пам'ятну дошку. У 1955 році був реабілітований судовими органами СРСР. Помер 28 вересня 1956 року. Похований на Байковому кладовищі.

Твори

Вишня, Остап. Дітям [Текст] / Остап Вишня ; Упор. М. Євтушенко; Худож. В. Боковня. - Київ : Веселка, 1989. - 192 с. : іл.

Вишня, Остап. Вишневі усмішки. Заборонені твори [Текст] / Остап Вишня ; упоряд., передм. та прим. С.А. Гальченка. - Харків : Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля", 2010. - 384 с.

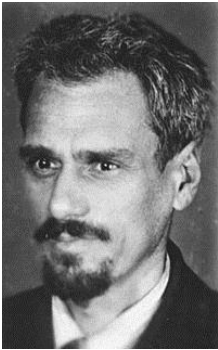
Вишня, Остап. Мисливські усмішки та інші оповідання [Текст] / Остап Вишня ; ілюстр. С. Ю. Донець. - Донецьк : БАО, 2007. - 287 с.

Вишня, Остап. Усмішки [Текст] / Остап Вишня. - Київ : Дніпро, 2001. - 350 с. - (Бібліотека школяра).

Про письменника

Остап Вишня. Творча спадщина : біогр. письменника. Стислий переказ творів. Аналіз текстів. Посіб. для 11 кл. / авт.-уклад. О. Д. Марченко, В. В. Паращич. - Харків : Ранок, 2001. - 79 с. : портр. - (Літературна крамниця).

Дорошко, Петро Онуфрійович. Від зорі до зорі [Текст] : оповід., спогади / П. О. Дорошко ; худож. З. Т. Задніпрський. - Київ : Радянський письменник, 1987. - 327 с. : іл., портр.

У Полтавському музеї авіації та космонавтики почесне місце відведене саме цьому вченому. Його ім'ям названі космічна траса на Місяць і один з місячних кратерів. Але сам учений за радянських часів мусив змінити своє ім'я, щоб уникнути переслідувань. Ми знаємо його під тим ім'ям, під яким він жив -

Кондратюк Юрій Васильович

Народився в Полтаві 1897 року. Мати, Людмила Львівна Шаргей (у дівочтві баронеса Шліпенбах гербу «Шліпенбах»), – викладачка французької мови, батько, Ігнатій Бенедиктович Шаргей, – католицького віросповідання, студент Київського університету. Вихованням маленького Олександра займалась мати, бо батько незабаром після народження сина залишив родину і продовжив навчання у Німецькій імперії. Після повернення до Російської імперії 1906 року Ігнатій Бенедиктович забрав із собою сина до столиці імперії Санкт-Петербургу.

У 1910-1916 навчався у Другій полтавській чоловічій гімназії (закінчив її зі срібною медаллю).

1916 року вступив до механічного відділення Петроградського політехнічного інституту, але в листопаді того ж року був призваний в армію і зарахований до школи прапорщиків при одному з петербурзьких юнкерських училищ. До демобілізації в березні 1918 року воював на турецькому фронті. Після жовтневого перевороту як офіцер революційної армії вільної Росії був мобілізований до Білої армії, але дезертирував із неї і оселився в містечку Сміла (тепер Черкаська область). Побоюючись репресій за своє офіцерське минуле, за допомогою своєї мачухи Олени Петрівни Карєєвої здобув документи на ім'я Юрія Васильовича Кондратюка і під цим іменем прожив до кінця життя.

Незалежно від Костянтина Ціолковського вивчав основні проблеми космонавтики, космічних польотів і конструювання міжпланетних кораблів. У праці «Завоювання міжпланетних просторів» (1929) вивів основне рівняння польоту ракети, розглянув енергетично найвигідніші траєкторії космічних польотів, виклав теорію багатоступеневих ракет. Першим сформулював теорію багатоступеневих ракет, запропонував використовувати для ракетного палива деякі метали і неметали та їхні водневі сполуки. Розглянув проблеми створення проміжних міжпланетних баз, ідею використання гравітаційного поля небесних тіл для розв'язання цих проблем.

Багато ідей Юрія Кондратюка (про створення космічних систем, про розрахунки траєкторій польотів для висадки на місячну поверхню) використано у практичній космонавтиці. Зокрема, результати його наукової праці «Про завоювання міжпланетних просторів» були використані при плануванні висадки американських астронавтів на Місяць (1969), на зворотному боці якого іменем Кондратюка названо кратер.

З початком Другої світової війни вступив добровольцем до народного ополчення.

За однією з версій загинув 23 лютого 1942 року під містом Кіровим Калузької області. Похований у братській могилі, розташованій у сосновому лісі на околиці міста Кірова Калузької області. За версією Джона Хуболта помер у 1952 році. Проте найбільш ймовірною є версія, що він загинув у концтаборі. Як аргумент прихильники даної версії приводили факт виявлення після війни в Пенемюнді рукописного зошиту Юрія Кондратюка з формулами і розрахунками по ракетній техніці.

Про вченого

Український космос [Текст] : Космічна енциклопедія / Валерій Чередниченко [та ін.]. - Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2009. - 45 с. : іл., фотогр.

Фізика Полтавщини [Текст] : (метод. посіб. для вчителів і учнів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, технікумів та вузів) / за ред. П. Я. Михайлика; Полт. іт-ут післядипломної освіти пед. працівників ім. М. В. Остроградського; НВК № 31 м. Полтави; школа-інтернат № 1 м. Полтави. - Полтава : АСМІ, 1999. - 50 с.

Юрій Кондратюк (Олександр Шаргей): у спогадах сучасників [Текст] / Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка; уклад. А. В. Даценко, І. П. Книш, Н. К. Кочерга. - Полтава : ПолтНТУ, 2011. - 134 с. : фотогр.

Клімов, Андрій Анатолійович. Україна. Видатні постаті [Текст] / А. А. Клімов. - Харків : Ранок : Веста, 2009. - 128 с. : ілюстр. - (Дитяча енциклопедія).

Українці, що удосконалили світ [Текст] / Укл. В. П. Товстий. - Харків : Промінь, 2006. - 80 с. : іл., фотогр.

Видатний український письменник гримів на всю Україну своїми творами. Його спогади про війну – бездонне художнє джерело. Його виростила Полтавщина і саме з нашої землі він пішов у великий світ. Цього письменника звали...

Олесь Гончар

Народився 1918 року в селі Ломівка неподалік Катеринослава (нині у межах Дніпра) у родині Терентія Сидоровича (18**-1941) та Тетяни Гаврилівни (1893-1920) Біличенків.

Після смерті матері, коли хлопцеві було 3 роки, з Ломівки його забрали на виховання дід і бабуся в слободу Суху Полтавської області. Бабуся замінила майбутньому письменникові матір.

Олександр Біличенко 1927 року при вступі до школи був записаний як Олесь Гончар (дівоче прізвище матері, прізвище бабусі та дідуся по матері; ім'я Олесь з'явилося, бо в класі вже був інший Сашко, тому, щоб розрізнити учнів, хлопця записали як Олесь). Також хлопцю було виписано в сільській раді нове свідоцтво про народження, згідно з яким він начебто народився в Сухій. Відтоді все життя Олесь Гончар вказував у автобіографіях, анкетах і відомостях для довідників як своє місце народження саме село Суху. Вже в наш час вдова Олесь Гончара Валентина розповіла про це, а також про справжнє місце народження.

Як підтвердження, було знайдено запис у метричній книзі Покровської церкви Ломівки про те, що письменник народився саме у Ломівці.

Тридцять років у житті Олесь Гончара — період формування його як митця. До вступу в Харківський університет (1938) він навчався в технікумі журналістики, працював у районній (на Полтавщині) та обласній комсомольській газеті в Харкові і дедалі впевненіше пробував свої творчі сили як письменник.

У вересні 1938 року вступив на філологічний факультет Харківського державного університету. Через багато років письменник згадував: «Коли я переступив поріг університету, у всьому місті, гадаю, не було людини, щасливішої за мене, здійснилася заповітна мрія: з радісним завмиранням серця ступив я в цей сонячний храм науки...»

Ранні оповідання й повісті («Черешні цвітуть», «Іван Мостовий» тощо) Гончар присвятив людям, яких добре знав, з якими не раз стрічався в житті. 1936 р., коли почалася громадянська війна в Іспанії, молодий Гончар гаряче мріяв потрапити в саму гущу тих подій. Цьому бажанню тоді не судилося збутися.

У червні 1941 р. Олесь Гончар у складі студентського батальйону пішов добровольцем на фронт. Про долю цього батальйону письменник написав у романі «Людина і зброя», за який став лауреатом республіканської премії ім. Т. Шевченка. Влітку 1942 року потрапив у полон, звідки втік у 1943 році, і продовжував воювати в Червоній Армії. Війну закінчив старшим сержантом на посаді старшини мінометної батареї. За бойові заслуги був нагороджений орденами Червоної Зірки, Слави 3-го ступеня, трьома медалями «За відвагу».

Вірші, що народжувалися в перервах між боями, сам письменник назве згодом «конспектами почуттів», «поетичними чернетками для майбутніх творів». Сьогоднішнє прочитання їх переконує, що це справді так. Ліричний герой «Атаки», «Думи про Батьківщину», «Братів» та інших фронтових поезій Гончара духовно, емоційно близький до героїв повоєнних його романів і новел, передусім – роману «Прапороносці».

Робота над романом «Прапороносці» тривала три повоєнних роки в місті Дніпропетровську, де він жив у районі Ломівка в домі у своєї сестри, яка станом на 2013 рік досі там мешкала (нині вул. Клубна, 25, м. Дніпро). У цей час Олесь Гончар публікує ще кілька новел і повість «Земля гуде», завершує навчання у Дніпропетровському університеті (1946). Головним підсумком цих років стає трилогія «Прапороносці».

На сторінках журналу «Вітчизна», а згодом і окремим виданням з'явилися всі три частини роману («Альпи», 1946; «Голубий Дунай», 1947; «Злата Прага», 1948). Високу оцінку творові, відзначеному двома Сталінськими преміями, дали тоді Юрій Яновський, Павло Тичина, Олександр Фадєєв, Остап Вишня.

У 1959-1971 роках Олесь Гончар – голова правління Спілки письменників України, у 1959-1986 роках – секретар правління Спілки письменників СРСР.

Від 1973 року – голова Українського республіканського комітету захисту миру, член Всесвітньої Ради Миру, академік Академії наук України.

Працю на ниві художньої прози Олесь Гончар постійно поєднує з літературно-критичною творчістю. Почавши ще в студентські роки з досліджень поетики Михайла Коцюбинського і Василя Стефаника, він згодом створив десятки статей, які вже публікувалися в трьох окремих книгах («Про наше письменство», 1972; «О тех, хто дорог», 1978; «Письменницькі роздуми», 1980) та входили частково до шеститомного зібрання творів письменника. Твори Гончара перекладалися на 67 мов, а творчий досвід письменника засвоюється і вітчизняними, і зарубіжними майстрами слова.

Нагороджений багатьма орденами та медалями. Помер 14 липня 1995 року. Похований на Байковому цвинтарі.

Твори

Гончар, Олесь Терентійович. Бригантина : повість, оповідання / О. Т. Гончар ; худож. О. Г. Жуков, А. С. Ленчик. - Харків : Фоліо, 2006. - 383 с. : ілюстр.

Гончар, Олесь Терентійович. Прапороносці: трилогія / О. Т. Гончар; післясл. В. К. Коваля; худож. оформл. М. С. Пшінки. - Київ : Веселка, 1995. - 462 с. : портр.

Гончар, Олесь. Вибране / Олесь Гончар ; упоряд. та передм. О. Савченко. - Харків : Прапор, 2008. - 718 с.

Про письменника

Історія української літератури: ХХ - поч. ХХІ с. [Текст] : у 3 т.: навч. посіб. Т. 2 / Кузьменко, Володимир Іванович [и др.] ; за ред. В. І. Кузьменка. - К. : Академвидав, 2014. - 532 с. : фотогр. - (Альма-матер).

Бобрищев, Константин Васильевич. Их знають все [Текст] / К. В. Бобрищев ; фото К. Бобрищева; худож. С. Шемета, А. Урбан. - Тернопіль : Школярник, 1999. - 559 с. : фотогр., ілюстр.

Про видатних людей Полтавщини [Текст] : біобібліографічний показчик / уклад. Д. І. Мотузюк ; відп. за вип. Л. І. Митрофанова. – Полтава, 2017. – 36 с.: іл.

Укладач Д. І. Мотузюк

Відповідальний за випуск Л. І. Митрофанова